

1825KM Historien om julen

00:02

Titelskylt

Historien om julen

00:06

Nu är det december och ljusen har vi tänt.

*Men **varför** firar vi jul – och vad är **advent**?*

00:15

För nu får du presenter, klappar och god mat.

Du kan ta det lugnt, slappa och vara lat!

00:24

*Men nu undrar du kanske hur det blivit **så**?*

*Och **förr** i tiden, hur firade vi julen då?*

00:33

*Vi ska undersöka **varför** vi firar jul*

*Det är väl inte bara för att det är **kul**?*

00:42

Julfirandet i Sverige är **inte** direkt någon nyhet. Här har vi firat jul i ungefär 1 000 år.

00:51

Det hela började runt den tid då Sverige blev ett kristet land.

00:57

Under julen firar vi Jesus födelsedag. Enligt den kristna tron var Jesus Guds son och föddes i ett stall i Betlehem en stjärnklar natt för mer än 2 000 år sen.

01:13

Nåja, ska man vara riktigt noga så föddes han kanske inte **EXAKT** det datum då vi firar jul.

01:22

Men det är ju bra med en speciell dag som de kristna kan fira – och det fick helt enkelt bli i slutet av december.

01:32

I **Sverige** firar vi jul den **24 december**, men i andra länder är det vanligt att fira den **25 december** istället.

01:45

Veckorna innan jul firar många det som kallas för "**advent**". Fyra söndagar innan julafton börjar *adventstiden*, som slutar på julafton.

02:00

Adventsljusstaken har fyra ljus och man tänder ett nytt ljus varje söndag fram till jul. När det sista ljuset är tänt, så är det den sista söndagen innan julafton!

02:15

Ordet **advent** kommer från det latinska ordet för "ankomst", och man kan säga att de kristna firar "Herrens ankomst" – alltså att Jesus föddes.

02:30

Förr i tiden såg firandet minst sagt annorlunda ut än vad vi är vana vid idag.

02:38

Våra jultraditioner har utvecklats – och förändras **fortfarande**.

02:44

Vi ska nu titta närmare på hur våra jultraditioner har sett ut genom tiderna, och lära oss mer om dem!

02:54

*Om du varit snäll, får du kanske en **julklapp**
Men tänk om du istället fick ett **vedträ** med en lapp!*

03:03

En mörk decemberkväll i Sverige under 1600-talet.

03:08

Nån knackar på stugans dörr.

03:12

Dörren öppnas, något kastas in – och personen utanför springer fnissande därifrån.

03:20

Men vad var det som kastades in egentligen?
Det är ett vedträ med ett fastknutet papper.

03:28

Och på papperet står det en liten elak vers.
Vad hände där?

03:35

Jo, "**Julklapp**" var namnet på en sorts **lek** förr i tiden.
Den gick ut på att man smög runt till vänner och bekanta och kastade in skämtpresenter i deras hus.
"Klappen" kallades det när man knackade eller *klappade* på dörren.

03:56

Med tiden började man också ge bort små *gåvor* på ett **trevligare** sätt under julen.
Då fick man ofta något man behövde. Barnen kunde få nåt *lite* roligare, en trähäst att leka med eller så.

1825KM Historien om julen

04:15

Man kunde också ge julgåvor till de fattiga. En bit mat till exempel.

04:27

Alla de här traditionerna växte tillsammans fram till vår tids julklappar.

04:35

*Längtan är stor och ingen i huset vill sova...
Imorgon kommer dagen, dagen du få en **julgåva!***

04:46

*Men hör och häpna, du drabbas av **chock!**
In klampar ingen tomte, utan en **bock!***

04:55

Men hur hänger allt det här ihop med tomten?
För att få en ledtråd måste vi resa riktigt långt tillbaka i tiden och besöka en speciell person.

05:06

I det romerska riket, ungefär där Turkiet ligger dag, levde en man som hette **Nikolaus**. Han var biskop och levde fram till år 343.

05:21

Nikolaus var välkänd för att han gärna hjälpte barn och fattiga.

05:27

Faktum är att han var *så* hjälpsam att han blev **helgonförklarad** efter att han hade dött.

05:34

Han började då kallas för **Sankt Nikolaus**.

1825KM Historien om julen

05:42

För att minnas gamle Sankt Nikolaus började nunnor under 1200-talet att lämna mat utanför dörren hos fattiga. Just på Sankt Nikolaus-dagen som var den 6 december.

05:58

Traditionen växte och blev med tiden till en presentutdelning för barn.

06:04

Föräldrarna sa till barnen att presenterna delats ut av helgonet Sankt Nikolaus under natten.

06:14

Kanske känner du igen det här uttrycket: "Finns det några snälla barn här?"

06:20

Det kommer från Frankrike på 1400-talet. För då klädde man ut sig till helgonet Sankt Nikolaus och delade ut presenter till duktiga pojkar i skolan.

06:34

På den tiden, när Sankt Nikolaus besökte skolorna, hade han med sig en figur som såg ut som en bock.

06:43

Till en början var bocken tänkt att vara lite **läskig**, men när den senare blev mer populär, utvecklades den till den vänlige **julbocken** som delade ut julgåvorna i svenska hem.

06:58

Än idag firas Sankt Nikolaus-dagen i Holland den 6 december, och det var holländare som tog med sig traditionen till USA när de flyttade dit på 1500-talet.

1825KM Historien om julen

07:15

I USA blev han känd som *Santa Claus*.

07:20

Och NU börjar vi närma oss den glada och vänliga tomte vi känner till idag.

07:27

För medan Santa Claus gav bort presenter i USA, så hade vi i Sverige förr i tiden en **annan** sorts tomte.

07:36

Det var den lilla svenska **gårdstomten** som smög runt och tog hand om gården. Men om gårdsfolket inte gjorde som tomten tyckte att de skulle göra, ja då gjorde han hyss istället!

07:51

Alltså ville folket på gårdarna vara **snälla** mot gårdstomten, och till jul skulle han självklart få massor av **gröt** för att hålla humöret på topp.

08:05

När en konstnär som hette **Jenny Nyström** började rita julkort på slutet av 1800-talet målade hon den lille gårdstomten som en mysigare, snällare figur.

08:21

Jennys mys-version av den gamle gårdstomten blev mycket populär runt jul.

Och det är därför som en glad och trevlig **tomte** kommer med paket istället för julbocken!

08:37

I hemmet står julgranen, så grön och så grann.

Men varför har vi ett träd inomhus, här i vårt land?

1825KM Historien om julen

08:46

*Förr stod granen på våra bord i en **kruka**,
Eller hängdes upp i taket, så man nästan fick huka!*

08:59

I Tyskland på 1600-talet hade man en gran inne, som dekorerades lite fint. I granen hängdes julpresenters och en massa julgodis upp.

09:11

Sen skakade man granen på kvällen så allt ramlade ned till barnen som glatt kröp omkring och plockade upp det.

09:21

Till Sverige kom julgranen i mitten av 1700-talet. Först var det bara de mest **förmögna** familjerna som kunde stoltsera med en julgran. Men med tiden spred sig julgranen till de **flesta** svenska hem.

09:38

Fast från början var granen **liten** och stod i en kruka på bordet. Den kunde också hängas i taket, om det var ont om plats!

09:51

I mitten på 1800-talet började man ta in större granar, som fick stå på golvet.

09:57

Att pynta julgranen har alltid varit en riktig höjdpunkt!

10:02

Förr dekorerades den med till exempel äpplen, levande ljus och sötsaker. Idag kan vi ha julkulor, glitter, elektriska ljusslingor och allt möjligt pynt i våra julgranar.

10:20

I toppen sitter det ibland en stjärna, den symboliserar **Betlehemsstjärnan**, som enligt Bibeln signalerade att **Jesus** hade fötts.

10:33

I Sverige släpar vi hem fler än **tre miljoner** julgranar varje år! De flesta av dem är odlade här i Sverige.

10:43

Visste du förresten att det tar omkring 8–10 år för en julgran att växa klart?

10:56

*Mmm, snart är det dags, att äta av den goda julmaten!
Prinskorv, köttbullar, ja, massor av gott på faten!*

11:07

*När vi ser all julmat så kan man ju undra;
hur var maten förr, var den **annorlunda**?*

11:19

Förr var det vääändigt viktigt med julmaten.
Man sparade hela året så att det skulle finnas **massor** av godsaker att lyxa till det ordentligt med under julen.

11:33

Till exempel bakade man sitt bröd på finare mjöl än annars – och kanske fick man till och med **smör**!

11:42

Till jul kunde man också ta sig tiden att ställa sig och rulla köttbullar – och ju **mindre** köttbullarna var, desto finare och **speciellare** kändes det!

1825KM Historien om julen

11:54

I rikare hem kunde du få äta **julskinka**. Och om du hade riktig tur fanns det pepparkakor – de var särskilt lyxiga eftersom kryddorna som användes i pepparkakor var dyra i Sverige då.

12:11

Men du kunde också få smaka på saker som **inte** är så vanliga på julbordet **idag**.

12:17

Vad sägs till exempel om **gädda**?
Eller, om du var på Öland, kunde du få **julkroppkakor** med gåskött i!
Nåt att testa till nästa jul kanske?

12:35

*Kanske längtar du nu och känner dig lite mer klok,
Efter allt du har sett och följt med i vår bok.*

12:44

*Knack, knack ett vedträd kastas in från din dörr
Tur att dagens julklappar inte är som förr!*

12:56

***Sankt Nikolaus** var ett helgon och snäll mot alla barn,
Och hemma i våra tak kunde det hänga en liten gran!*

13:06

*Vi tittade även på julbordet och dess variationer,
När vi fick lära oss om alla våra **jultraditioner!***

SLUT